

МЕГАТРЕНД УНИВЕРЗИТЕТ БЕОГРАД
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАџМЕНТ
ЗАЈЕЧАР

ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАџМЕНТ
11 Број 612-001-331
Датум 09.09.2020.
Зајечар, Парк шума Краљевица

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА
(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

На основу одлуке Сената Универзитета од 10.07.2020. пошто смо проучили урађену
ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ под називом:

(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

Анализа фактора одрживог регионалног развоја са освртом на Топлички округ

кандидата: мр Марије Миленковић подносимо следећи:
(звање, име и презиме кандидата)

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији/ уметничком пројекту

Марија Миленковић је рођена 15.03.1975. године у Нишу. Завршила је Економски факултет Универзитета у Нишу и на истом је уписала магистарске студије и одбранила 2010. год. магистарску тезу под називом: "Стратегија привредног развоја Јужне Србије". Докторске студије је уписала 2014. године на Факултету за менаџмент у Зајечару, на коме је 2017. године одобрена тема за израду докторске дисертације. У сталном је радном односу на Универзитету у Нишу од 2009. године у сектору за финансије и пројекте. Аутор је више радова објављених у међународним часописима и зборницима са међународних и домаћих научних скупова из области регионалног и одрживог развоја:

1. **Миленковић М.**, (2011), *Ecoregionalisam-Factor cross-border cooperation and sustainable tourism development*, XI International conference 27-29 October Ohrid, p.236-240, <http://www.sciencedirect.com/science/journal/18770428>
2. **Миленковић М.**, (2011), *Екорегionalизација као фактор прекограничне сарадње и одрживог развоја Републике Србије*, XVI научни скуп Регионални развој идемографски токови земаља југоисточне Европе, Економски факултет, Ниш, стр. 663-669.
3. **Миленковић М.**, (2012), *Примена вишекритеријумске оптимизације при избору сценарија регионалног развоја*, XVII научни скуп Регионални развој и демографски токови земаља југоисточне Европе, Ниш, стр.197-203.
4. **Миленковић М.**, (2013), *Теорија и пракса у планирању регионалног развоја*, XVIII научни скуп Регионални развој идемографски токови земаља југоисточне Европе, Економски факултет, Ниш, стр. 293-303.
5. **Миленковић М.**, (2015), *Структура становништва као фактор одрживог развоја Топличке области*, XX научни скуп Регионални развој и демографски токови земаља југоисточне Европе, Ниш, стр. 513-520.
6. **Миленковић М.**, (2016), *Водни ресурси – фактор одрживог развоја Топличке области*, XXI научни скуп Регионални развој идемографски токови земаља југоисточне Европе, Економски факултет, Ниш, стр. 287-292.
7. **Миленковић М.**, (2017), *Демографски трендови и одржив развој општине Блаце*,

XXII научни скуп Регионални развој идемографски токови земаља југоисточне Европе, Економски факултет, Ниш, стр. 319-325.

8. **Миленковић М.**, (2018), *Одрживи развој општина Топличког округа-анализа стања и перспективе*, XXIII научни скуп Регионални развој идемографски токови земаља југоисточне Европе, Економски факултет, Ниш, стр. 263-271.
9. **Миленковић М.**, (2019), *Демографско економски аспекти одрживог развоја општина Топличке области*, XXIV научни скуп Регионални развој идемографски токови земаља југоисточне Европе, Економски факултет, Ниш, стр. 361-370.
10. **Миленковић М., VASEACHTA А., Васовић Д.**, (2020), *Strategic Planning of Regional Sustainable Development Using Factor Analysis Method*, POLISH JOURNAL OF ENVIRONMENTAL STUDIES, Copyright Status Form, HARD Publishing Company, Poland, PJ OES-00267-2020-01, (in press)
11. **Миленковић М.**, (2020), Прилог планирању одрживог привредног развоја општина Топличког округа, Научни скуп „Регионални развој и демографски токови земаља југоисточне Европе“, Економски факултет Ниш.

Докторска дисертација под називом: ”Анализа фактора одрживог регионалног развоја са освртом на Топлички округ” је написана на 152 стране. Садржи 92 табеле, 1 графикон, 3 слике и 1 прилог. За израду дисертације цитирано је 83 и коришћено 66 библиографских јединица и 12 интернет извора, који су наведени у литератури. Рад је урађен према процедури и методологији за израду докторске дисертације “Мегатренд универзитета и Факултета за менаџмент у Зајечару”.

2. Предмет и циљ докторске дисертације/уметничког пројекта

Предмет истраживања докторске дисертације је унапређење постојеће методологије у примени факторског приступа при планирању одрживог регионалног развоја. Факторски приступ спада у основне приступе, који се користе при анализирању и предлогу одређеног решења при истовременом утицају више фактора на одржив регионални развој. Анализом су обухваћени фактори који утичу на економски, еколошки и друштвени аспект одрживог регионалног развоја Топличког округа. Бројност ових фактора са различитим мерљивим величинама је могуће анализирати, а резултате нумерички исказати увођењем савремених математичких метода заснованих на вишекритеријумској анализи и оптимизацији. Овим методама факторски приступ постаје незаобилазан у анализама и планирању одрживог не само регионалног већ и сложенијих привредних, друштвених и еколошких система развоја. Временски истраживања обухватају период од пописа 2002. године до данас, посебно за Топлички округ од 2011. до 2018. године.

Циљ докторске дисертације је анализа фактора од значаја за бржи и одрживи развој једног региона (Топлички округ) и дефинисање методолошког оквира, којим треба сагледати постојеће стање и чиниоце који треба да дају допринос његовом даљем одрживом развоју.

Научни циљ је био усмерен на развоју новог методолошког приступа за дефинисање одрживог регионалног развоја уз коришћење природних ресурса и заштити животне средине. У том смислу посебно су анализирани и издвојени

основни фактори који утичу на: привредни раст и континуирани економски развој, очување и унапређење стања животне средине у циљу постизања одрживог развоја са еколошког аспекта и побољшање квалитета животног стандарда становништва.

Друштвени циљ израде докторске дисертације се огледа у практичној примени добијених резултата истраживања при изради стратешких планова одрживог развоја регионалних и локалних заједница као и избору примарних привредних грана за њихов развој, опредељених пре свега на расположивим природним и људским потенцијалима и осталим специфичностима тог простора.

Резултати истраживања су послужили за дефинисање конкретних предлога у правцу унапређења одрживог регионалног развоја у Топличком округу.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Полазећи од предмета и циљева истраживања, докторска дисертација је утемељена на следећим хипотезама:

3.1 Генерална (општа) хипотеза:

X0: "Што је квантификација и рангирање утицајних фактора одрживог развоја егзактније, то су реалније претпоставке за достизање одрживог регионалног развоја".

3.2 Посебне хипотезе:

X1: "Издвајањем важнијих фактора који утичу на привредни раст и омогућавају континуирани економски развој, доприноси се разумевању економског аспекта одрживог развоја".

X2: "Препознавањем и правилним управљањем важнијим факторима који утичу на стање животне средине, остварују се примарни циљеви у коришћењу природних ресурса и заштити животне средине".

X3: "Идентификовањем фактора који утичу на смањење сиромаштва и подизање квалитета живота, доприноси се одрживом развоју са друштвеног аспекта".

4. Кратак опис садржаја

Докторска дисертација поред обавезних елемената, увода, закључка, литературе и прилога је обрађена кроз пет поглавља (делова).

У уводном делу су дати методолошко-хипотетички оквири истраживања са освртом на предмет, циљ и методе истраживања, основне и помоћне хипотезе истраживања и очекиван допринос истраживања како у научном тако и друштвеном смислу.

Први део докторске дисертације је посвећен теоријском сагледавању постојећих сазнања о регионалном и одрживом развоју и способностима да исти могу да одговоре новим глобалним захтевима у области одрживог развоја и очувања животне средине.

У другом делу се анализира стање регионалног и одрживог развоја Републике Србије са приказом законодавних, институционалних и управљачких решења на њиховом спровођењу.

Трећи део обрађује и анализира факторе који утичу на одрживи регионални

развој. Предмет ове анализе обухвата све чиниоце који су битни за економски, друштвени и еколошки развој региона. Посебно се обрађује и анализира примена информационих и математичких метода, значајних за вишекритеријумску анализу обједињеног деловања бројних фактора на одрживи регионални развој.

Четврти део обрађује нови методолошки концепт за анализу и дефинисање правца одрживог регионалног развоја који се заснива на модификацији постојећег факторског приступа у решавању овог проблема.

Пети део разрађује нови методолошки концепт на примеру анализе стања и могућих праваца одрживог развоја Топличког округа. Резултати спроведене анализе потврђују постављене циљеве истраживања и његову верификацију за даљу практичну примену.

Закључни део садржи опис остварених резултата у односу на предмет, циљ и постављене хипотезе истраживања, сумира научни и друштвени допринос добијених резултата и њихов значај за будућа истраживања у области одрживог регионалног развоја.

5. Остварени резултати и научни допринос

5.1 Остварени резултати истраживања у докторској дисертацији

У уводном делу дисертације кандидат је на научно коректан начин разрадио методолошко-хипотетичке оквире истраживања предметне теме. Истраживања у докторској дисертацији су циљно усмерена на унапређењу постојеће методологије у примени факторског приступа при планирању регионалног развоја, увођењем механизма квантификације и рангирања бројних фактора развоја заснованих на принципима одрживости и интегралног повезивања у дефинисању најповољнијег сценарија развоја региона.

Резултати истраживања су показали да применом новог методолошког приступа, уз примену математичких метода за вишекритеријумску анализу и одлучивање се добијају екзактнији и реалнији показатељи за оцену стања и достизање захтевног нивоа одрживог регионалног развоја.

У **првом делу**, под називом: "Теоријске основе регионалног и одрживог развоја" кандидат је анализирао развој различитих теорија регионалног и одрживог развоја у зависности од времена и околностима у којима су настале.

Развој различитих теорија регионалног развоја базирао се на различитим ресурсима и облицима организовања привреде. У том смислу су оне груписане и описане у циљу сагледавања њихових могућности и комбиновања са новим захтевима у области одрживости развоја и очувања животне средине. Због тога је утицају природног окружења на регионалан развој дат посебан нагласак. На принципима одрживог развоја дефинисаних на нивоу УН и ЕУ, развијени су и описани нови савремени концепти регионалног развоја, према којима се данас доносе и одговарајућа стратешка документа регионалних заједница.

Кроз **други део** под називом: "Карактеристике регионалног развоја Србије", Кандидат је анализирао тренутну ситуацију у држави са аспекта економског и регионалног развоја и указао на њено заостајање у односу на околне развијене државе. Тренутно стање регионалног развоја указује на то да је Србији, као земљи која је суочена са неповољним наслеђем, неопходан комплекснији приступ решавању

проблема регионалног развоја, увођењем принципа одрживог развоја и промена у законодавном, економском, институционалном и управном систему користећи се при том искуствима и решењима ЕУ.

У **трећем делу** под називом: “Фактори регионалног и одрживог развоја”, кандидат је анализирао елементе за примену факторске и вишекритеријумске анализе одрживог регионалног развоја. Бројност утицајних фактора захтева њихово ближе анализирање, систематизовање, груписање и селекционирање, према значају и постојаности тих фактора на регионални развој. Како одржив регионални развој треба да задовољи економске, друштвене и еколошке захтеве, тако се према тим захтевима групишу и њихови утицајни фактори. Приказане математичке методе за вишекритеријумску анализу и одлучивање које је кандидат у овом делу предложио, оправдавају примену у условима постојања већег броја критеријума и варијанти за решење неког проблема, какав је и одрживи регионални развој.

У **четвртном делу** под називом: “Нови концепт одрживог регионалног развоја”, кандидат је дефинисао нови методолошки прилаз у планирању одрживог регионалног развоја применом модификованог факторског поступка и одговарајућих математичких метода заснованих на вишекритеријумској анализи утицајних фактора.

Прилаз планирању регионалног развоју истиче потребу за детаљнијим планирањем и анализирањем карактеристика сваког од могућих фактора на његов развој, њихову систематизацију и квантификацију.

За анализу обједињеног утицаја фактора на одржив регионални развој кандидат предлаже коришћење бар две методе вишекритеријумске анализе, са одређењем на примену метода ELECTRE и VICOR.

Резултати добијени овим анализама су приказани ранг листама алтернативних решења и предлогом најповољније алтернативе, било у погледу остваривања циљева одрживог регионалног развоја или привредних грана које тим поводом треба развијати по општинама и региону у целини.

Кроз **пети део** под називом: “Примена новог концепта регионалног одрживог развоја”, кандидат је дао практичан приказ примене и верификације новог методолошког поступка за дефинисање одрживог регионалног развоја на примеру Топличког округа.

Поштујући савремена економска сазнања и практична искуства у примени факторске анализе при изради стратегије одрживог развоја, за Топлички округ су анализирани: природни, људски, привредни, друштвени и еколошки фактори развоја.

Из ових групација кандидат је на основу допунских сазнања, истраживања на терену и разговора са представницима локалних заједница и Регионалне привредне коморе, изабрао дванаест најутичајнијих фактора према којима је спровео њихову вишекритеријумску анализу. Као алтернативе за развој региона анализиране су његове четири општине.

Коришћењем метода ELECTRE и VICOR добијени су резултати који се у потпуности слажу у предлогу најповољнијег алтернативног решења развоја.

На основу добијених резултата на примеру Топличког округа, кандидат потврђује исправност примене новог концепта у планирању одрживог регионалног развоја и предлаже његово коришћење и при даљој анализи појединих области привредног, друштвеног и еколошког развоја од значаја за регион и општине.

5.2 Научни и друштвени допринос докторске дисертације

Резултати научно истраживачког рада презентовани у оквиру ове докторске дисертације се могу сагледати кроз следеће доприносе:

Научни допринос

Регионални развој на принципима одрживости је област која је веома актуелна за све структуре које виде свој интерес на том простору. Искуства у његовом планирању развијана на методима економске науке, представљају добру основу за њихово даље унапређење, увођењем мултидисциплинарности при планирању, не само економских већ и све израженијих захтева и у области друштвеног и еколошког развоја и очувања животне средине региона.

Сагледавајући сву комплексност ових захтева кандидат је развио нови методолошки приступ за унапређење постојеће методологије факторског приступа у планирању регионалног развоја, увођењем у анализу механизме квантификације и рангирања бројних утицајних фактора развоја из области природних, демографских, привредних, друштвених и еколошких карактеристика региона, као и њихову примену у математичким методама за вишекритеријумску анализу и одлучивање које се користе при дефинисању најповољније алтернативе одрживог регионалног развоја.

Друштвени допринос

Нови методолошки приступ анализи и планирању одрживог регионалног развоја показао је своју оправданост и могућност у практичној примени на примеру анализе стања и могућег даљег привредног развоја Топличког округа. Свеобухватност разнородних фактора при њиховом истовременом дејству је могуће анализирати приказаном методологијом не само у области регионалног развоја већ и на примерима већих и сложенијих система у привреди, пољопривреди, водопривреди, енергетици, саобраћају, просторном и урбаном планирању, екологији и сл.

За анализу овако сложених система ствара се поред тога и потреба за ширим укључењем истраживача и сарадника различитих струка као и непосредних корисника резултата истраживања, што је у складу са једним од основних принципа одрживог развоја који се односи на транспарентност у раду и непосредно укључивање свих актера у процесу реализације програма одрживог развоја.

Добијени резултати истраживања, због своје шире применљивости потврђују очекиван друштвени допринос ове докторске дисертације.

6. Закључак

Докторска дисертација под називом: "Анализа фактора одрживог регионалног развоја са освртом на Топлички округ", кандидата Марије Миленковић урађена је у складу са Одлуком о одобравању израде дисертације и одговара прихваћеној теми од стране наставно-научног већа Факултета за менаџмент у Зајечару.

Кандидат је прикупљене и обрађене информације и резултате у оквиру докторске дисертације изложио на 152 стране у 5 поглавља (делова).

Тема докторске дисертације је актуелна и практично применљива. У приказу истраживања кандидат је користио уобичајену и стандардизовану стручну терминологију. Дисертација је писана јасним стилем, а њена структура и методологија излагања су у складу са универзитетским нормама. Кандидат је показао да влада методологијом научно-истраживачког рада и поседује способност систематског приступа и коришћења литературе. Коришћена литература по квалитету садржаја и обиму је примењена потребама рада. Изворе и литературу кандидат је правилно користио, што је дало добру основу за битна истраживања о проблему и предмету истраживања, као и у доказивању постављених хипотеза.

На основу свега наведеног, комисија за оцену завршног рада докторске дисертације, закључила је да је докторска дисертација под називом: "Анализа фактора одрживог регионалног развоја са освртом на Топлички округ", кандидата Марије Миленковић оригинално и самостално научно дело. По квалитету, обиму и резултатима овај рад у потпуности задовољава све научне, стручне и законске услове за израду докторске дисертације. Комисија с тога предлаже Наставно-научном већу Факултета за менаџмент у Зајечару, Мегатренд универзитета у Београду, да докторску дисертацију прихвати као успешно урађен рад, подобан за јавну одбрану. Комисија предлаже да се јавна одбрана докторске дисертације обави пред комисијом у саставу у којем је обављено утврђивање њене подобности за јавну одбрану, по прописаној академској процедури.

Место и датум:

Зајечар, 09.09.2020.

Чланови Комисије за оцену подобности кандидата и теме докторске дисертације/уметничког пројекта

Проф. др Џејн Паунковић, редовни професор, Факултет за цивилно ваздухопловство Београд, ментор

Др Весна Крстић, виши научни сарадник, Институт за рударство и металургију Бор, члан

Др Виолета Јовановић, доцент, Факултет за менаџмент Зајечар, члан